

CUPRINS
Nr. 4/2021

1. Doctrină, studii, comentarii

Viorel Roș

Fundamentele dreptului internațional al dreptului de autor. rolul asociației literare și artistice internaționale (ALAI) în adoptarea Convenției de la Berna privind proprietatea literară și artistică..... 9

Ruxandra Vișoiu

NFT-urile sau jetoanele infungibile: un nou tip de artă digitală și implicațiile juridice ale acestora 35

Ana-Maria Marinescu

Tokenurile nefungibile și despre arta generativă.....50

Oana Mihăilă

„Problema” digitalizării în încercarea de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală 61

Alin Speriusi-Vlad

Despre măsurile provizorii din domeniul proprietății intelectuale, de la general la particular (II).....83

Rebeca Georgia Dunca

Din culisele *bătăliei*: Proprietatea Intelectuală *versus* COVID-19 127

Andreea Livădariu

Analiza motivului absolut de refuz la înregistrare a mărcilor Uniunii Europene reprezentat de condiția liceității. Aspecte jurisprudențiale relevante dezvoltate de CJUE și TUE..... 136

Cristiana Budileanu

Coliziunea nume de domeniu – indicație geografică. Privire asupra cauzelor „Champagne” și „Gorgonzola” 161

2. Jurisprudență europeană

Utilizarea fonogramelor în Uniunea Europeană (o analiză de conf. univ. dr. **Gheorghe Gheorghiu**) 173

Hotărârea T-324/20 din 19 mai 2021, Marca Uniunii Europene.
Procedura de opoziție. Cererea de marcă figurativă UE kugoo.
Mărci UE verbale anterioare și naționale KUGA și marca UE
verbală anterioară KUGA ENERGI. Motiv relativ de refuz.
Risc de confuzie (Selecție, traducere și rezumat de lect. univ. dr.
Ciprian Raul Romițan)..... 211

3. Organisme de gestiune colectivă

CREDIDAM – Centrul Român pentru Administrarea Drepturilor
Artiștilor Interpreți..... 232

1. Doctrină, studii, comentarii

FUNDAMENTELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL AL DREPTULUI DE AUTOR. ROLUL ASOCIAȚIEI LITERARE ȘI ARTISTICE INTERNAȚIONALE (ALAI) ÎN ADOPTAREA CONVENȚIEI DE LA BERNA PRIVIND PROPRIETATEA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

Viorel Roș*

Abstract

Protecția între granițele naționale a drepturilor intelectuale este necesară dar este insuficientă. Aceasta, pentru că bunurile creației intelectuale au vocația de a fi universale și aptitudinea de a circula cu repeziciune, de a fi ubicuitare și utilizabile concomitent și pretutindeni în lume de toți cei care sunt interesați și au acces la mijloace adecvate de comunicare și receptare. De aceea protecția lor trebuie să depășească limitele care în dreptul comun al bunurilor este, de regulă, suficientă. Bazele unei astfel de protecții au fost puse prin convenții bilaterale (33 până în anul 1886), dar dreptul internațional al drepturilor de autor și a drepturilor conexe are ca piatră de temelie Convenția pentru protecția operelor literare și artistice încheiată la Berna la data de 9 septembrie 1886. În spatele ei sunt autorii și editorii ale căror opere se multiplicau fără acordul titularilor de drepturi în afara granițelor naționale. Autori care s-au organizat în Asociația Literară și Artistică Internațională la data de 28 iunie 1879 și care a fost animată de Victor Hugo, uriașul care a unit pe scriitori în jurul unei idei din care s-a născut convenția fondatoare a dreptului internațional de autor. Și care a lăsat în urmă o asociație științifică internațională în care România a fost acceptată de curând.

Cuvinte cheie: plagiat, prima carte plagiată, contrafacere, tipar, protecție națională și internațională, asociații naționale și internaționale, românii din ALAI, convenția fondatoare a dreptului internațional a dreptului de autor.

Abstract

The protection of intellectual rights within the national borders while necessary, is insufficient. This is due to the fact that property pertaining to

---

* Prof. univ. dr. la Universitatea „Nicolae Titulescu”, Facultatea de Drept; avocat coordonator al SCA „Roș și asociații” București, Președinte al Asociației ALAI România, E-mail: viorelros@asdpi.ro.

intellectual creation has the vocation of being universal and the ability to rapidly circulate, of being ubiquitous and usable simultaneously and throughout the world by all those who are interested and have access to suitable communication and reception means. Hence, their protection should exceed the limits of what is generally sufficient in the common law of property. The basis of such a protection was laid by bilateral convention (33 by 1886), but the cornerstone of international law on copyright and related rights is the Convention for the protection of literary and artistic works signed in Berne on 9 September 1886. It was supported by the authors and editors whose works were multiplied without the consent of the title holders, outside national borders. These same authors established the International Literary and Artistic Association on 28 June 1879, animated by Victor Hugo, the giant who reunited writers around an idea out of which the founding convention of the international copyright law was born. He left behind an international scientific association where Romania was recently accepted as a member.

Keywords: plagiarism, the first book accuse of plagiarism, counterfeiting, printing press, national and international protection, national and international associations, Romanians in ALAI, the founding convention of the international copyright law.

Résumé

La protection de droits intellectuelles à l'intérieur des frontières nationales mais insuffisante. En effet, les biens créations intellectuelles ont la vocation d'être universels et la capacité de circuler rapidement, d'être omniprésents et utilisables à la fois partout dans le monde par toutes les parties intéressées, ayant accès à des moyens de communication et de réception adéquats. C'est pourquoi leur protection doit aller au-delà de ce qui est généralement suffisant dans le droit commun des biens. Les bases d'une telle protection ont été mises par des conventions bilatérales (33 à 1886), mais la pierre angulaire du droit international des droits d'auteur et des droits voisins est la Convention pour la protection des œuvres littéraires et artistiques signée à Berne, le 9 septembre 1886. Cette convention a été soutenue par les auteurs et éditeurs dont les œuvres se sont multipliées sans le consentement des ayants droits hors des frontières nationales. Ce sont les mêmes auteurs qui ont établi l'Association Littéraire et Artistique Internationale le 28 juin 1879, animée par Victor Hugo, le géant qui a réuni les écrivains autour d'une idée dont est née la convention fondatrice du droit international d'auteur. Il a laissé derrière lui une association scientifique internationale dans laquelle la Roumanie vient d'être acceptée.

Mots-clefs: plagiat, le premier livre plagié, la contrefaçon, l'imprimerie, protection nationale et internationale, associations nationales et internationales, les Roumains de l'ALAI, la convention fondatrice du droit d'auteur international.

1. Miraculoasa invenție a scrierii și anonimul ei autor/inventator. Prima carte scrisă și primul plagiat

Este un miracol procesul mental prin care gândul devine cuvânt articulat, iar cuvântul ia apoi forma unor simboluri care pot fi fixate pe un suport și faptul că în acest fel putem să ne exprimăm, să comunicăm, să stocăm și să transmitem informații, senzații, sentimente, emoții, să facem legi și să dăm ordine, să facem și să desfacem convenții, să ne scriem viața și faptele, să dobândim conștiință istorică, să ne arhivăm cunoștințele dobândite prin experiență și cercetare și să le transmitem urmașilor pentru ca aceștia, învățând din ele, să le sporească. Descoperire pur și simplu¹, dar al zeilor² sau invenție a oamenilor, scrisul, apariția acestuia este un mister nedezlegat și, foarte probabil, acesta nu va (putea) fi dezlegat pe deplin vreodată. Dacă este doar o descoperire, atunci omenirea se poate declara norocoasă. Dacă este o invenție, înseamnă că omenirea este genială. Dacă este, așa cum și Socrate părea a crede (dar nu prea bucuros!), un dar al zeilor, atunci zeii au fost generoși cu oamenii. Dar noi, credincioși adevărului, trebuie să spunem aici că zeul Toth, al înțelepciunii, al timpului și al cunoașterii și căruia egiptenii îi atribuie inventarea scrisului și darul făcut lor, a refuzat să-și asume paternitatea atribuind-o „celor dinaintea lui și trăitori în vremea bunicului său Atlas, dacă nu chiar altora și mai de demult”³.

Mai rezonabil și mai înțelept este însă să credem (satisface și orgoliul nostru de homo sapiens sapiens) că scrierea este o invenție a oamenilor (probabil cea mai mare invenție a tuturor timpurilor), că ea a fost realizată în varii forme ale ei într-o aceeași lungă perioadă de timp și în locuri geografice îndepărtate mult unele de altele (China, Mesopotamia, Europa, America Centrală) și că în forma (formele) din care se trage scrierea modernă, aceasta datează de câteva milenii. Scrierea (de mână, la tastatură, la dictarea care

---

¹ Bryan M. Fagan, *Șaptezeci de invenții ale antichității*, Ed. Aquila '93, p. 225. Ideea că scrisul ar fi fost „descoperit” este, totuși, greu de acceptat, pentru că descoperirea presupune existența anterioară.

² Scandinavii cred că este un dar al zeului Odin, egiptenii, un dar al zeului Toth. Apud V. Roș, *Dreptul de autor și drepturile conexe*, Ed. C.H. Beck, București, 20167, p. 55.

³ Toth ar fi spus că „nu se poate mândri cu titlul de inventator al scrisului, deși toți scribii egipteni mă consideră zeul lor, această artă și multe altele fiind cunoscută încă de pe vremea slăvitului meu bunic Atlas. Din păcate, nu știu dacă întrebându-l pe el, veți ajunge să dezlegați firul enigmei. De aceea v-aș propune să-l lăsați să-și poarte universul lui pe umeri și să căutați altă cale care ar putea fi mai rodnică”. Apud A. Robinson, *Istoria scrisului*, Ed. Art, București, 2009, p. 8.

transformă vorba noastră în litere scrise) a devenit îndemânare pe care o deprindem de mici și fără a-i mai căuta geneza, istoria, virtuțile și defectele. Ea, scrierea, are, potrivit lui Socrate și defecte grave, filozoful reproșând zeului Toth (parcă anume pentru a demonstra că și înțelepții pot greși) că „*tu care ești părintele literelor, te-ai lăsat împins de sentimente și le-ai atribuit o putere exact contrarie față de cea care o posedă cu adevărat... Ai inventat un elixir nu al memoriei și al aducerii aminte și le oferi ucenicilor tăi numai aparența înțelepciunii și nu adevărata înțelepciune, pentru că ei vor putea citi multe lucruri fără să fie îndrumați și de aceea li se va părea că știu multe lucruri, când în realitate vor fi mai degrabă ignoranți*”⁴. Socrate acuza însă și caracterul ambivalent al științei de a scrie pentru că acesta era folosit pentru a spune și minciuni, nu doar adevăruri, pentru a crea și confuzie, nu doar pentru a educa și avem în aceste susțineri ale filozofului. Și poate că este și acesta motiv pentru care Socrate nu a lăsat nimic scris de el.

Ce ar fi fost oare omenirea fără scriere? Încercăm să ne imaginăm și singurul lucru pe care îl putem spune este că așa ceva nu se putea întâmpla și că invențiile își au fiecare momentul (astral?) pentru a fi gândite și realizate. Dar și că în lipsa acestei invenții, n-aveam a ne întâlni nici noi acum, aici.

Care a fost prima carte scrisă? Dar prima carte plagiată? Se știe doar de „Epopoea lui Ghilgameș” pentru că aceasta (fragmente), având o vechime de aproape 4000 de ani, a supraviețuit timpului. Epopeea pare a fi constituit (după unii autori și poate doar neprieteni ai Bibliei) și sursă de inspirație pentru autorul Capitolului 7 al Cărții Întâia a lui Moise, Facerea, care ar fi, așadar, opera unui plagiator cunosător al epopeii. Asemănările dintre potopul descris în epopee și cel biblic sunt destul de mari și poate că acuzația de plagiat ar putea fi susținută sau infirmată în zilele noastre de o analiză a similitudinilor cu ajutorul unui calculator și a unui program specializat, dar teologii vor demonstra, fără îndoială, indiferent de rezultatul raportului de similitudini, că Moise a primit informațiile de la însuși Dumnezeu („*Moise nu grăiește numai cu a sa gură*” și „*fiecare cuvânt al Scripturii este dumnezeiește insuflat și are înțeles adânc*”, spune Ioan Gură de Aur). Același lucru este valabil însă și pentru alte părți ale Bibliei (nu puține) suspectate de a fi plagate. Și ne vor trimite cu siguranță interpreții Bibliei și propovăduitorii învățaturii ei și la Ecclziast (pseudonimul literar al Regelui Solomon) care spunea cu 935 de ani înaintea erei creștine: „*ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare*” și că „*dacă este vreun lucru despre care să se spună «iată ceva nou!» aceasta a fost în vremurile străvechi, de dinaintea noastră*”. Zicere din care pare a se fi inspirat Terentius Afer⁵ când a răspuns celor care îl acuzau (de a fi

⁴ A. Dâmboiu, *De la piatră la hârtie*, Ed. Științifică, București, 1964.

⁵ Publius Terentius Afer (195-185-159 î.Hr.) un fost sclav instruit de stăpânul lui (Terentius Lucanus) care i-a intuit talentul, este autorul unor piese care au fost vândute și

plagiat în celebrele sale piese de teatru de vreme ce spune în cuvinte asemănătoare că: „*nu s-a spus nimic care să nu fi fost spus mai înainte*”! Zicere confirmată de Moliere (nu-i singurul, de altfel) care s-a inspirat copios în comediile sale din operele lui Terentius Afer, fără ca plagiatul comis să-l fi coborât de pe soclul pe care a fost așezat definitiv în lumea creatorilor din patria drepturilor morale.

Plagiatul are o lungă istorie, fiind demonstrat prin însăși faptul condamnării acestei rușinoase practici, că și în lipsă de legi speciale, drepturile autorilor de opere de tot felul, chiar neconceptualizate ca atare, nu erau străine nici anticilor, nici medievalilor, plagiatorii fiind osândiți (dovezi sunt destule) mai sever uneori decât hoții de drept comun, pentru că nu putea fi nimic mai rău decât pedeapsa alungării din cetate a furilor, biciuirea în cuvinte aspre a furtului intelectual. Lipsa de moralitate dezvăluită și dovedită, așezarea plagiatorilor în rând cu hoții, chiar și fără să fie închiși pentru fapta lor ... ce poate fi mai infamant!?

Pentru că nedescoperit este aducător de bani și de glorie, plagiatul a fost, este și va fi tentant. Plagiatul nu a putut fi oprit și probabil că nu va putea fi oprit cu totul niciodată. Poate fi limitat prin măsuri tehnice și sancțiuni (penale, civile și morale), dar este greu de crezut că va fi și învins și că va fi împiedicat să mai existe.

Progresele înregistrate în arta scrisului și a suporturilor pentru scrieri au avut și au și un efect pervers: acela de a facilita plagiatul, de a-l ajuta să crească în dimensiunile sale cantitative. Și aceasta pentru că plagiatorii sunt mai adaptabili, mai ingenioși, mai rapizi în reacții decât cei onești. A fost mult mai ușor scrisul pe tăblița de lut decât pe piatră, a fost mai ușor și mai durabil scrisul pe papirus decât scrisul pe tăblițe de lut. Era mult mai rezistent scrisul pe pergament, dar mult mai ieftin scrisul pe hârtie. Hârtia, minunea inventată de Tsai Lun prin secolul I d. Hr. și ajunsă în Europa prin mijlocirea maurilor cuceritori ai Spaniei în secolul al XII – lea a provocat nevoia unui mod mai rapid și mai eficient de reproducere a cărților, adică de tipar, cele două invenții făcând, practic, posibilă Renașterea. Aceleași două remarcabile invenții au creat pentru plagiat și plagiatori deschis însă larg porțile plagiatului.

Într-adevăr, tiparul lui Gutenberg, cu care reproducerea a depășit nivelul artei, devenind industrie profitabilă, afară de beneficiile imense aduse omenirii pentru că a făcut lumină, a făcut posibilă cunoașterea în masă prin intermediul cărților devenite marfă accesibilă, a făcut însă și din plagiat „meserie” bănoasă și pe măsură ce mijloacele tehnice de reproducere și fixare

---

jucate de mai multe ori, una dintre ele, după două eșecuri („Hecyra”) cu imens succes și care i-au adus însemnate câștiguri. Acuzat că piesele sale sunt inspirate de modele grecești (de altfel, o modă a acelor vremuri), îndeosebi a lui Menandru, motiv pentru care chiar împăratul îl numea „demi-Menandru”, el s-a justificat cu un aforism devenit celebru: „*nu s-a spus nimic care să nu fi fost spus mai înainte*”.

au evoluat, pe măsură ce numărul cărților a crescut, plagiatul a devenit tot mai atrăgător, aducând adesea și glorie (nemeritată), nu doar bani ușor câștigați pe seama muncii altora. Și azi, când mijloacele de reproducere, fixare, comunicare, accesare, extragere de conținut, preluare și utilizare au devenit atât de sofisticate încât copia a devenit perfect înlocuibilă cu originalul, controlul utilizărilor operelor este mai degrabă dorință imposibilă, plagiatul atingând cote îngrijorătoare. Cote la care munca de creație este în bună măsură compromisă și la care rezultatele cercetării și ierarhiile valorice reale sunt falsificate punând în pericol chiar interesul pentru activitatea creativă.

Secolele XVII-XIX au fost ani de glorie pentru editori și tipografi dar și pentru contrafăcători și plagiatori. În secolul al XIX, în toată lumea, reproducerea neautorizată a cărților de succes căpătase proporții care nu mai putea lăsa indiferenți nici pe autori și nici pe editori, lipsiți de o parte însemnată a câștigurilor materiale cuvenite lor. Și este surprinzător că pentru plagiat și plagiatori, cu toate că (nu întâmplător) s-au ales pentru a le desemna nu doar metaforic ci și cu un înțeles propriu dreptului, cuvinte care erau folosite în epocă pentru tâlhăria pe mare și pentru tâlharii mării (sugerând, desigur, gravitatea lor), pedepsele penale aplicabile piraților intelectuali sunt relativ blânde, acestea fiind mai mici chiar decât în cazul furtului de drept comun, dovedindu-se astfel că riscurile pirateriei intelectuale sunt infinit mai mici decât a celei tradiționale, a pirateriei pe mare. Dar trebuie să amintim că istoria proprietății intelectuale consemnează și cazuri de pedepse extrem de severe aplicate plagiatorilor și/sau contrafăcătorilor, cum erau tăierea mâinii, decapitarea, spânzurarea sau chiar arderea pe rug⁶, iar blamul public⁷ și/sau alungarea din cetate a plagiatorilor în lumea alexandrină a antichității ne pare azi de o gravitate excepțională și îi găsim echivalentul în vremurile noastre în pedeapsa morală a excluderii din lumea academică a celor neonești, a furilor intelectuali. Și ne amintește mereu că plagiatul nu se uită, nu se iartă, nu se prescrie și nu se reabilitează. Dar și faptul că între pedepsele grele și pedepsele ușoare ale legilor, cele ... morale par a fi și cele mai eficiente.

Franța care este (împreună cu Anglia) țara de naștere a drepturilor morale⁸ și a drepturilor moderne de autor, a fost și țara în care mulți autori și editori erau victime ale încălcării drepturilor lor (fără a lipsi însă nici plagiatorii), încălcări care se produceau atât în interior (de exemplu, fasciculele ale nuvelor sau romanelor de succes erau publicate în periodice fără acordul autorilor și fără ca ei să se poată opune și nici să beneficieze de cuvenitele

---

⁶ A. de Bouchony, A. Baudart, *La contrefaçon*, P.U.F., Paris, 2006, p. 6.

⁷ C. Colombet, *Propriété littéraire et artistique et droit voisins*, 8e éditions, Dalloz, Paris, 1997, p. 1.

⁸ Inventatorul lor este considerat avocatul francez Andre Morillot, care într-o lucrare din anul 1872 a examinat hotărâri ale instanțelor franceze și britanice prin care se recunoșteau ceea ce de la el încoace numim „drepturi morale” în favoarea creatorilor.

foloase), cât și în exterior (opere ale autorilor de succes erau tipărite ca atare în țări de limbă franceză și chiar importate apoi în țara de origine, vânzându-se la prețuri scăzute pentru că ele nu mai includea și remunerația cuvenită autorilor, prejudiciind astfel atât pe autori, cât și pe editori, dar procedeul așa numitelor „localizări” era, de asemenea, foarte răspândit⁹). Și din nevoia organizării protecției eficiente a drepturilor creatorilor de opere și a drepturilor artiștilor a fost motivul constituirii în Franța, în anul 1837, a Societății Oamenilor de Litere (*La Société des gens de lettres – SGDL*, din care s-au desprins ulterior alte societăți și al cărei sediu este o poveste din care ar trebui să înțelegem ce înseamnă conștiință istorică, respectul pentru faptele trecuților noștri¹⁰), având ca fondatori pe Louis Desnoyers¹¹, Honore de Balzac¹², Alexandre Dumas¹³, Victor Hugo¹⁴, George Sand¹⁵, Théophile

---

⁹ I.L. Caragiale (care n-a fost un monument de moralitate, așa cum ar părea din scrierile sale) nota într-un articol al său din anul 1878 (adică atunci când în Franța SGDL avea 40 de ani și ALAI era aproape de a lua ființă) că „*avem deci localizări, plagiate și traducții (...) o jumătate din repertoriul teatrului românesc se compune din cele două mari categorii, a localizărilor și a plagiatelor și toate producțiile de aceste soiuri sunt plătuite după piese franțuzești de școalele moderne: melodramele de bulevard și comedii de moravuri. De la o vreme încoace, localizările și plagiatul au ajuns a fi niște adevărate boale cronice în teatrul nostru (...). Fiecare din acești scriitori minunați ia o piesă franțuzească, o traduce ciatpat, îi preschimbă numele proprii originale în nume românești și apoi, vorba aceea, potrivească-se nu s-o potrivești, localizarea e gata*”. Dar Caragiale greșea atunci când spunea că „*în țările culte (...) când vreun asemenea meșter încearcă să dea ca producție a lui ceea ce este lucrarea altuia, își săvârșește meseria aceasta, deși cu mult meșteșug, totuși cu frică grozavă; rar, foarte rar se găsește câte un cutezător care să răpească cuiva proprietatea literară; căci în partea locului plagiatorul este nu numai înfierat amar de opinia publică, dar încă e și tras la răspundere de către legile de drept comun respective. La noi însă plagiatul se săvârșește foarte des, de-a dreptul fățiș și cu o liniște sufletească vrednică de o mult mai cinstită faptă, căci adăpostul cel mai bun pentru plagiatori, adevăratul „pământ făgăduit”, al acetui soi de industriali este țara noastră – pe de o parte pentru că n-avem ca țările străine, pe ai căror supuși îi plagiem, nici o convenție privitoare la respectul reciproc al proprietății literare; iar pe de altă parte, fiindcă în publicitatea de la noi, ca în toate ramurile vieții publice, cu cât cineva are mai mult toupet, vorba francezului, cu atât e mai sigur de izbândă și de popularitate*”. Apud Dan C. Mihăilescu în prefața la cartea lui Pavel Balmuş, `Plagiatul la români`, Editura Arc2004.

¹⁰ Spre a fi salvată în forma în care a fost construită de către fondatorul Galeriilor Lafayette, mecena Theophile Bader, clădirea a fost mutat bucată cu bucată pe actualul amplasament. În anul 1836 Balzac adresându-se scriitorilor francezi a cerut înființarea unei societăți a autorilor care să acționeze pentru protejarea drepturilor lor și a ajutorarea autorilor aflați în nevoie.

¹¹ Louis Claude Joseph Florence Desnoyers, jurnalist și autor de romane pentru tineret. Statutul SGDL a fost adoptat de fondatori în locuința acestuia. A fost vicepreședinte și președinte al SGDL (ca președinte a câștigat împotriva lui Victor Hugo cu 100 de voturi contra 92).

¹² Honore de Balzac (1799-1850), fondator al SGDL, a demisionat din aceasta în anul 1841 pentru „ineficacitatea ei”. „Citiți-l pe Balzac de la care toți, la timpul lor, au învățat să scrie”, (L. Tolstoi) sau „cel mai mare om al secolului nostru” (Ch. Baudelaire) sunt câteva dintre aprecierilor admiratorilor săi care au fost, la rândul lor, geniali.

¹³ Alexandre Dumas (1802-1870) cel mai popular scriitor francez din lume nu a fost model de etică în activitatea artistică. Romanul „Cei trei mușchetari” nu este inspirat din documente

Gautier¹⁶, primul președinte al SGDL fiind ales François Villemain¹⁷. Deși acuzată de ineficiență de către Honore de Balzac, SGDL a crescut continuu și a devenit un organism de gestiune colectivă dintre cele mai importante din Franța, acesta existând ca atare și în zilele noastre.

Peste treizeci de ani au trebuit însă SGDL pentru a-și atinge un alt obiectiv important, acela al constituirii unei entități juridice care, alcătuită din creatori din toate țările, să acționeze pentru protecția internațională a drepturilor autorilor și a artiștilor. Lung timp, chiar și pentru acele vremuri, dar explicabil dacă avem în două împrejurări care au marcat decisiv Franța celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Una, era contextul politic și social frământat al epocii: Revoluția din anul 1848, în urma căreia Charles-Louis-Napoléon Bonaparte a devenit președinte, lovitura de stat din anul 1852 prin care Președintele celei de a doua Republici a devenit Împăratul Napoleon al III-lea (sub care Franța s-a industrializat și modernizat rapid iar Parisul a căpătat conturul stradal de azi) și de dezastrul militar de la Metz și Sedan din anul 1870 (în urma căruia Napoleon se predă cu întreaga armată prusacilor), de asediul prusac al Parisului din anul 1870, de umilitoarea pace de la Frankfurt (prin care Franța a pierdut 1.694 de sate și orașe), de trecerea în categoria „neiertaților” sau a „uitaților” a nefericitului Împărat perdant rușinos al războiului cu prusacii¹⁸. A doua, și care fără îndoială a cântărit cel puțin la fel de mult, a fost faptul că lipsea omul cu puterea de convingere și cu prestigiul necesar pentru a-i adune pe ceilalți în jurul unei idei, a lucrului și a acțiunii colective cu foloase individuale. Lipsea Victor Hugo, scriitorul nu doar faimos pentru cititori și cu imens prestigiu între confracți, ci și determinat pentru că acesta era victimă predilectă a pirateriei,

---

istorice (așa cum susține autorul) ci de o lucrare a lui Gatien de Courtilz de Sandras intitulată „Memoriile Domnului d`Artagnan, căpitan-locotenent al primei companii a Muschetarilor Regelui” și publicată cu 144 de ani mai înainte, iar prolificitatea sa se datorează și folosirii unor „negrii”, între care cel mai cunoscut a fost Auguste Maquet, el însuși scriitor cu opere publicate și apreciate, al cărui nume de pe cărțile scrise cu Al. Dumas (Cei trei mușchetari și Conte de Monte Cristo, Regina Margot, Laleaua neagră, fiind cele mai cunoscute) a fost scos urmare a cererilor editorilor iar instanțele de judecată au respins cererile acestuia de a fi recunoscut co-autor. A. Dumas fost al treilea președinte al SGDL.

¹⁴ Victor Hugo (1802-1885), scriitor, membru al Academiei Franceze, fondator al SGDL și al ALAI.

¹⁵ Amantine (Amandine) Lucile Aurore Dupin Baroană Dudevant (1804-1876) s-a numărat printre cei 85 de fondatori ai SGDL. Imaginea ei se regăsește pe o tapiserie expusă în holul sediului, alături de Gustave Flaubert, Honoré de Balzac, Victor Hugo, Alexandre Dumas.

¹⁶ Théophile Gautier (1811-1872), romancier și autor de lucrări științifice (Istoria artei, Istoria romantismului) A dezvoltat în romanul său „Mademoiselle Maupin”, teoria artei pentru artă, conform căreia arta trebuie să fie liberă de orice reguli morale sau politice, singurul ei scop fiind perfecțiunea estetică.

¹⁷ François Villemain (1790-1870), profesor, autor de lucrări științifice și literare, ministru (al instrucției publice), apreciat și respectat pentru inteligența sa considerată legendară.

¹⁸ Napoleon al III-lea este singurul monarh francez care nu este înmormântat pe pământ francez. La moartea sa (9 ianuarie 1873), acesta a fost înmormântat în cimitirul din Chilsenhurst, unde și-a petrecut ultimii doi ani din viață.

inclusiv a celei transfrontaliere. Republicanul convins, cu talentul său unic de pamfletar, l-a criticat aspru pe Președintele celei de a doua Republici franceze, ajuns Împărat al celui de-al doilea Imperiu francez printr-o lovitură de stat, numindu-l „Napoleon cel mic” și „trădător”, astfel că a devenit dușman al acestuia și a fost silit să ia drumul exilului din care a refuzat să se întoarcă chiar și atunci când, în anul 1859, Napoleon al III-lea a amnistiat pe toți adversarii săi, el spunând că se va întoarce în patrie doar atunci când împăratul pe care atât de aspru îl critica, va fi îndepărtat, lucru care s-a întâmplat însă abia în anul 1870.

Cu Victor Hugo alături, SGDL a redevenit activă, societarii ei s-au așezat la scrierea statutelor și acestea au fost adoptate de membrii fondatori ai asociației care să reunească scriitorii din toată lumea. La data de 28 iunie 1878, prin decizia Congresului Literar Internațional prezidat de Victor Hugo „care i-a dat strălucire”¹⁹ (congres organizat de SGDL), ia ființă Asociația Literară Internațională, devenită după cooptarea în cadrul acesteia și artiștilor, Asociația Literară și Artistică Internațională – ALAI. În discursul său din timpul Congresului pe care l-a prezidat²⁰, Victor Hugo, cu prestigiul și legitimitatea pe care nici un alt apărător al proprietății literare nu a avut-o până la el²¹ a avertizat asupra tentației de a se reveni în Franța la sistemul de pensii pentru creatori și a avansat o soluție echilibrată la problema care a preocupat atunci pe scriitori: greutățile moștenitorilor în exploatarea operelor autorilor lor și tensiunile dintre moștenire și domeniul public²². Adresându-se participanților la Congres de constituire a ALAI, al cărei președinte de onoare a fost desemnat, Victor Hugo spunea acestora că „*sunt*

¹⁹ I s-au dedicat numeroase lucrări și aceasta este, fără îndoială, dovadă a importanței pe care a avut-o și o are pentru lumea dreptului de autor și a drepturilor conexe. A se vedea, de exemplu, „*Association littéraire et artistique internationale, son histoire, ses travaux, 1878-1889 (Éd.1889)*” pe <https://www.bol.com/nl/nl/p/association-litteraire-et-artistique-internationale-son-histoire-ses-travaux-1878-1889/9200000014853049/>

²⁰ Association Litteraire & Artistique Internationale, Son histoire – ses travaux 1878-1889, lucrare disponibilă pe Association littéraire & artistique internationale: Son histoire. Ses ... - Pouillet, Ratisbonne - Google Cărți. Lucrarea a fost publicată cu ocazia Expoziției Universale care a avut loc la Paris, în anul 1889, respectiv a centenarului Revoluției franceze din anul 1789.

²¹ https://books.google.ro/books?id=i_Wz-2vZA5UC&pg=PA155&lp=PA155&dq=Association+litteraire+et+artistique+internationale,+histoire&source=bl&ots=VrBncl5gUU&sig=ACfU3UoI1TcH43HWaVD_bwEHLX_fgIEraQ&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwjS9Iexj-roAhUCKewKHfnBByI4FBD0AXoECAkQAw#v=onepage&q=Association%20litteraire%20et%20artistique%20internationale%2C%20histoire&f=false

²² Le combat du droit d'auteur. Anthologie historique, suivie d'un entretien avec Alain Berenboom. Textes réunis et présentés par Jan Baetens, disponibilă pe https://books.google.ro/books?id=i_Wz-2vZA5UC&pg=PA155&lp=PA155&dq=Association+litteraire+et+artistique+internationale,+histoire&source=bl&ots=VrBncl5gUU&sig=ACfU3UoI1TcH43HWaVD_bwEHLX_fgIEraQ&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwjS9Iexj-roAhUCKewKHfnBByI4FBD0AXoECAkQAw#v=onepage&q=Association%20litteraire%20et%20artistique%20internationale%2C%20histoire&f=false

adunarea constituantă a dreptului de autor”, că ei „**au, dacă nu calitatea de a vota legile, atunci pe aceea de a le dicta. Spuneți lucruri juste, enunțați idei variate**” (...) **Literatura este domnia geniului uman prin spiritul uman (...) Proprietatea literară este de utilitate generală (...) Scriitorul proprietar este scriitor liber. A-i lua proprietatea, înseamnă a-i lua independența**”. Un alt participant, Edmond About afirma în Congres: „sunt proprietarul cărții scrise de mine așa cum sun proprietar al casei pe care am construit-o”, iar Louis Ratisbonne, parafrazând pe Le Chapelier²³, autor al Legii franceze a dreptului de reproducere din 19 ianuarie 1791, a spus că „*prima proprietate a omului este aceea a gândirii sale. Și trebuie ca aceasta să fie liberă. Cu acest preț, lumea va fi din ce în ce mai mult liberă*”.

Participanții la acest prim Congres au adoptat principiile mari ale dreptului de autor, dar acestea au fost formulate de o manieră generală. Ei au afirmat că dreptul de autor nu este o concesiune a legii, ci o formă de proprietate pe care legiuitorul trebuie să o garanteze ca orice proprietate, adică, perpetuă din care decurgeau însă și alte consecințe, între care și cea privitoare la dreptul exclusiv de traducere a operei. Au rămas în discuție alte principii de protecție, între care aceea a protecției internaționale a dreptului de autor și afirmarea egalității depline între autori, fără nici o deosebire de naționalitate/cetățenia lor, stabilirea de legături strânse între creatori, pe care, desigur, numai o convenție internațională le putea rezolva.

Amintesc dintre dispozițiile Actului de constituire câteva care dezvăluie nota de romantism, de entuziasm, de candoare și de respect pentru valori a fondatorilor și în care s-a constituit și a început să funcționeze ALAI: asociația avea un președinte și un comitet de onoare dintre cei care, prin influență, caracter, valoarea operelor pot aduce servicii asociației, aceștia fiind și scutiți de cotizație, avea membrii fondatori și membrii donatori (cel puțin 300 de franci), dar și membrii asociați (care aderând la statut, se obligau să ajute la executarea deciziilor Congresului), votul președintelui era, la nevoie (paritate între ceilalți votanți) decisiv, membrii trebuiau să depună la asociație câte un exemplar al operelor lor, dar și aceea conform căreia membrii

---

²³ Isaac René Guy Le Chapelier (1754-1794), cunoscut sub numele de Jean Le Chapelier, jurist francez și politician din perioada revoluționară. Avocat de profesie, membru al Adunării naționale constituante și primul președinte al acesteia pentru o scurtă perioadă (3-16 august 1789), membru al Clubului breton, din care a luat naștere Clubul iacobinilor, a cerut transformarea bunurilor clerului în bunuri naționale și s-a dedicat pregătirii unor legi importante. Între cele care au mai fost adoptate cu contribuția sa au fost legea împotriva corporațiilor, a breslelor, a organizațiilor muncitorești și a dreptului la grevă. Acuzat de a fi dorit să reinstaureze autoritatea regală și pentru că fugise la Londra (de unde a revenit însă pentru a evita confiscarea bunurilor sale), a fost acuzat de spionaj, condamnat la moarte și ghilotinat în aceeași zi cu Malesherbes (avocat al Regelui Ludovic al XVI-lea, împreună cu Raymond de Seze și Francois Tronchet) și ghilotinat împreună cu membrii familiei sale, inclusiv minori) (http://en.wikipedia.org/wiki/Isaac_Ren%C3%A9_Guy_le_Chapelier).

ALAI se „întâlneau o dată pe lună la un banchet confraternel, la Paris”. Și îmi amintește această frumoasă ultimă regulă de Athenaios din Alexandria²⁴ care a scris *Δειπνοσοφισταί* (*Deipnosophistai*²⁵) în care, între numeroasele informații pe care le conține, este menționată și legea adoptată de grecii din bogatul oraș-cetate Sybaris în secolul al VI-lea î. Hr., prima consemnată în istorie, pentru protecția unor creații noi și valoroase/utile și în care se regăsesc principiile esențiale ale drepturilor intelectuale valabile și azi²⁶ și contrazicând categoric pe toți aceia care susțin că grecilor și romanilor le erau cu totul străine drepturile de proprietate intelectuală.

Între membrii protectori ai ALAI se aflau, alături de Președintele Republicii Franceze, Regele Italiei, Regele Belgiei, Regele Portugaliei și A.R. Prințul de Galles, Regina Elisabeta a României. Între membrii Asociației figurează și românii Georges Djuvara și Bogdan Petriceicu Hașdeu.

În primul Comitet Executiv constituit la înființarea ALAI (Comitet care este ales la fiecare Congres pentru a-l pregăti pe următorul), a fost numit și românul M. Djuvara (cel mai probabil unul și același cu Georges Djuvara)²⁷ dar nu am găsit în lucrările dedicate prestigioasei asociații nici o consemnare a vreunei activități a acestuia (nici a lui B. P. Hașdeu și nici a Reginei Elisabeta, de altfel), iar în Comitetul Executiv al anului 1879, când Congresul ALAI (organizat anual, până la începerea Primului Război Mondial, iar după al Doilea Război, o dată la doi ani) s-a ținut la Londra, acesta nu mai apar între membrii și nu am reușit să dezleg motivele pentru care prezența lui în Comitet a fost atât de scurtă și atât de fără de urme. România mai face, totuși,

²⁴ Athenaios (Atheneus) din Alexandria (170–230), grec, născut la Naucratis în Egipt, într-o familie de comercianți bogați, în timpul lui Marc Aureliu, împăratul filozof. A făcut studiile la Alexandria și fiind considerat un mare învățat al epocii, a fost adus la Roma. La cererea împăratului el a scris lucrarea *Δειπνοσοφισταί* / *Deipnosophistai*, o compilație de texte din multe opere și autori dintre care, despre mai mult de o mie nu știm decât din această lucrare pentru că ele au dispărut. În aceasta constă atât valoarea și bogăția operei cât și punctul ei slab. În lucrare, Athenaios amintește, între altele, cum era preparat desertul pe care noi în cunoaștem sub numele de „clătite”: „plakousul” (compoziția formată din 500 gr. de făină, 60 ml de vin alb, 60 ml de lapte acru, o jumătate de linguriță de sare) era prăjit într-o cantitate mică de ulei de măsline”, dar reproduce și textul legii sybariților pentru protecția produselor gastronomice de o calitate excepțională.

²⁵ Tradusă în limba română de Nicolae I. Barbu cu titlul „Athenaios – Ospățul înțelepților” și publicată în Editura Minerva în anul 1978. În alte traduceri titlul cărții este „Banchetul înțelepților”, „Universitarii la dineu”, iar într-o traducere literală ar putea fi tradus ca „Masa de seară a înțelepților” sau „Cina înțelepților” (deipnosofi = masa de seară și sofistai = înțelept).

²⁶ „Și dacă orice cofetar sau bucătar va inventa un fel de mâncare particular și deosebit de gustos (excelent?), nici un **artist** nu va avea dreptul să primească foloasele ce rezultă din prepararea acestui fel, pe toată această perioadă (de un an, n. n.) și aceasta pentru a face și pe alții să muncească pentru a excela în asemenea îndeletniciri”. Traducerea aparține lui B. T. D. Boreschievici în „Interferențe, Fragmente din istoria protecției proprietății industriale”, vol. II, Editura OSIM, 2009, p. 11.

²⁷ Association Litteraire & Artistique Internationale, Son histoire – ses travaux 1878-1889, p. XVI, lista membrilor.